

Bismillahirrahmanirrahim (بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ)

MODERN TÜRK EĞİTİM SİSTEMİNİN PROBLEM VE ÇÖZÜM ANALİZİ

Dr. Selami ERDOĞAN

AKADEMİSYEN
KİTABEVİ

© Copyright 2018

Bu kitabın, basım, yayın ve satış hakları Akademişyen Kitabevi A.Ş.'ne aittir. Anılan kuruluşun izni alınmadan kitabın tümü ya da bölümleri mekanik, elektronik, fotokopi, manyetik kayıt ve/veya başka yöntemlerle çoğaltılamaz, basılamaz, dağıtılamaz. Tablo, şekil ve grafikler izin alınmadan, ticari amaçlı kullanılamaz. Bu kitap T.C. Kültür Bakanlığı bandrolü ile satılmaktadır.

ISBN

978-605-258-204-6

Sayfa ve Kapak Tasarımı

Akademişyen Dizgi Ünitesi

Kitap Adı

Modern Türk Eğitim Sisteminin
Problem ve Çözüm Analizi

Yayıncı Sertifika No

25465

Yazar

Dr. Selami ERDOĞAN

Baskı ve Cilt

Özyurt Matbaacılık

Yayın Koordinatörü

Yasin Dilmen

Bisac Code

EDU040000

DOI

10.37609/akya.1875

GENEL DAĞITIM

Akademişyen Kitabevi A.Ş.

Halk Sokak 5 / A

Yenişehir / Ankara

Tel: 0312 431 16 33

siparis@akademisyen.com

www.akademisyen.com

ÖNSÖZ

Günümüzde hukuki ve pedagojik çerçevede tartışılan Türk Eğitim Sistemi ve sistemin temel sorunları, Osmanlı Devletinin tecdit hareketiyle başlayıp Türkiye Cumhuriyeti'nin modernleşme sürecine kadar giden bir arka plan içinde incelendi. Modernleşme hareketini tetikleyen sebepler zincirini göz önünde aldı-ğımızda söz konusu arka plan, Aydınlanma Çağına kadar uzanan bir düşünce-eylem serüvenini kapsamaktadır. İlk bakışta dolaylı gibi görünse de, Batı'da modernleşme hareketini tetikleyen fikri sebepler, Türk Eğitim Sistemindeki en temel problemi teşhis etmek bakımından önem arz eder. Çalışmamızın konusu Batı Düşüncesinin tarihini analiz etmek olmadığından, düşünce-eylem zinciri genel kabul görmüş çalışmalarda-ki yönüyle ve Osmanlı Düşünce Hayatını etkilemesi bakımından ele alındı. Batı Düşüncesinde ortaya çıkan varlık ve bilgi felsefeleri ve onların teknik bilgiye nüfuz etmiş kod ve karakterleri, çözüm üretmek amacıyla incelediğimiz sorunun temel unsurudur.

Bu analiz, Türk eğitim sisteminden önce Osmanlı Devletinin düşünce hayatında yapıldığı için, Java Adalarından Adriyatik denizine kadar olan bir coğrafyanın etkileşimini yansıtır. Dolayısıyla çalışmamızdan çıkarttığımız sonuçlar, Müslüman toplumun tamamına şamil olabilecek bir yapıdadır. Bu sebeple Türk Eğitim Sistemi içinde tespit edilen problemler, yer yer diğer Müslüman devletlerin eğitim sistemlerindeki felsefi yaklaşımlarla mukayeseli olarak değerlendirildi. Tespit edilen sorun, fikri ve entelektüel bir çerçeveye sınırlı olmadığı için sadece düşünce adamlarını ve akademisyenleri değil, onların yönlendirdiği toplumdaki diğer bireyleri de ilgilendirmektedir. Bu bağlamda “dünya görüşü” kavramı sorunun kültürel boyutunu da kapsayan bir tanımlamayı kolaylaştırmıştır.

Giriş bölümünde, çalışmanın terminolojik çerçevesi ve problemin kapsamı tartışılarak modern ve kadim gerçeklikler arasında yaşanan bunalımların oluşturduğu kaotik atmosfer incelendi. Düşünce, inanç, dil, edebiyat, sanat ve kültür gibi alanları kapsayan bu atmosfer, bize problemin eğitim felsefesini aşan bir boyutta olduğunu

gösterdi. Dolayısıyla bu boyutu, eğitim felsefesinin dayanması gereken bir bilgi ve varlık anlayışının eksikliği olarak özetleyebiliriz. Bu eksiklik, İslam düşüncesine ait bilgi ve varlık teorilerinin, modern eğitim sistemine dayanak olacak bir eğitim felsefesine dönüştürülmemesiyle de ilgilidir. Varlık anlayışındaki gediği kapatmadan modernleşme denizine açılmak zorunda kalan İslam dünya görüşü, su alan bir gemiye benzetilirse, geldiğimiz noktada problem, yolculuk boyunca gemiye dolan suya benzer. Bu bağlamda dünya görüşü kavramı, birinci bölümde tanımlandıktan sonra, bunalıma sebep olan sorunun İslam düşünce tarihindeki kökleri incelendi. İkinci bölümde ise tevhîdî (monotesit) bilgi felsefesi, eğitim felsefesine dayanak olabilme ihtimali açısından değerlendirildi. İslam düşüncesinin klasiklerinden ve onların şerh-lerinden hareketle tanımlanan tevhîdî (monoteist) varlık felsefesi ve ondan çıkartılan epistemolojik yaklaşım, günümüz eğitim sisteminin dayanacağı bilgi felsefesinin çerçevesi bakımından ele alındı. Eserin ikinci bölümünde ise, birinci bölümde incelenen soruna bir çare olarak tevhîdî (monoteist) epistemoloji ve dolayısıyla eğitim felsefesi, genel hatlarıyla ortaya konuldu.

Sorun analizinde, hem Osmanlı hem de Batı düşünce tarihinin somut bulgularından ve bunların objektif değerlendirildiği muteber çalışmalardan yararlandı. Çözüm kabilinde sunulan varlık ve bilgi anlayışı, Kur'ânı Kerîm ve hadîs-i şerifler başta olmak üzere İslam düşüncesinin temel kaynakları içinde arandı. Bu kaynaklarda görülen bilgi tanımından hareketle, İslam düşünce tarihindeki temel eserlerden istifade edildi. Cunejd-i Bağdadi, Gazali, Sühreverdi, İbn Arabi, Sadreddin-i Konevi, İsmail Hakkı Bursevi, Abdül-gani Nablusi gibi âlimlerin savundukları varlık düşüncesi, akıl ile vahiy arasında kurulan dengenin de port-resini sunduğu için, söz konusu kaynaklar klasik metinlerin tekrarı değil, günümüze sunduğu çözümleri açısından ele alındı. Konuların günümüze bakan yönü, Batı düşüncesinden çıkıp post modern çağda yaygınlık kazanmış “bireysellik,” “toplumsallık,” “özgürlük” gibi bazı kelimeler üzerinden değerlendirilirken, bunların Batı dünya görüşü ile İslam dünya görüşü içinde kazandığı manalar, mukayeseli olarak incelendi.

Kavramların İslam dünya görüşüne göre kazandığı manalar, İslam düşüncesinin tanımladığı çerçevedeki bir varlık anlayışından beslendiği için; kelimeler, felsefe ve tasavvuf bilimlerinden birisini diğerlerine tercih ederek, söz konusu mana sisteminin çerçevesini çizmemiz gerekti. Kendi içinde tutarlı olabilmesi ve evrensel bir eğitim felsefesi sunabilmesi bakımından gerekli olan bu tercihimiz, tasavvuf biliminin ortaya koyduğu anlayıştan yana oldu. Bu tercihin arka planındaki analiz, Modern Bilimlerin İhyası (İhyâ-i Ulûmu'd-dünya) külliyyatımızın mukaddemesi niyetiyle neşrettiğimiz “Sufism in the Context of Modernism” içinde yapıldığından burada tekrar edilmedi. Külliyyatın birinci risalesi olan bu çalışmada ise çözüm olarak önerilen tasavvufi varlık anlayışı, sufi terminoloji içinde tecrübe edilen derinlikte değil, muhataplarının genel manada kanaat sahibi olabilecekleri bir seviyede ele alındı. Muhyiddin-i İbn Arabi ve onun düşünce ekolüne dayanan bu varlık anlayışı, insan idraki ile eşyanın var oluşunu, gözlemlenebilir düzeyden başlayan (altıncı taayyün), bir dereceden sonra ikisinin birlendiği (üçüncü taayyün) varlık mertebelerini esas almaktadır.

Birlikte geçirmemiz gereken vakitlerden feragat eden ve akademik çalışmalarında beni destekleyen aileme, redaksiyonuyla çalışmamaya katkı veren muhterem dostum Sebahattin Özden'e ve bilhassa tasavvuf klasikleriyle tanıştıran, onları tedris eden ve tasavvufi hikmetleri yaşantısıyla izhar eden muhterem hocam Prof. Dr. Ethem Cebecioğlu'na minnet ve şükranlarımı bütün kalbimle arz ederim.

KISALTMALAR

Bl.	: Bölümü
bkz.	: Bakınız
ayr. bkz.	: Ayrıca bakınız.
c.	: Cilt
(cc)	: Celle Celâluhu
ed.	: Editör
h.	: Hicri
Ktp.	: Kütüphanesi
m.	: Miladi
MEB.	: Milli Eğitim Bakanlığı
neşr.	: Neşriyat
v.	: Vefatı
Pub.	: Publication (Yayıncılık)
s.	: Sayfa
(sav)	: Sallallahu Aleyhi Vessellem
TDVİA	: Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi
Ünv.	: Üniversitesi
Yay.	: Yayınları

İÇİNDEKİLER

Önsöz	iii
Kısaltmalar	vi
Giriş	1
Modern Türk Eğitim Sistemi	1
Sistemdeki Problemin Tarihi	3
BÖLÜM 1	
Sistemdeki Problem Analizinde Temel Kavram:	
Dünya Görüşü	17
Eğitim ve Varlık Felsefesi Bakımından Batı	
Dünya Görüşü	20
Eğitim ve Varlık Felsefesi Bakımından İslam	
Dünya Görüşü	24
Sistem Çatışmasından, Kişilik Çatışmalarına	27
BÖLÜM 2	
Problemin Çözümündeki Temel Kavram: Tevhîdî	
(Monoteist) Eğitim Felsefesi	41
Tevhidî (Monoteist) Varlık ve Bilgi Felsefesi	43
Sistem Uyumundan, Tutarlı Kişiliklere	67
Sonuç (Çözümün Uygulanışı)	71
Kaynakça	77
Dizin	81

KAYNAKÇA

- Aclunî, İsmail b. Muhammed. *Keşfu'l-Hafâ*. Ed. Said b. Hâfiz. 2 Cilt. Maktabatu'l-kudus, 1351.
- Açıkgenç, Alparslan. *Kavram ve Süreç Olarak Bilginin İslamileştirilmesi*. İstanbul: Nesil Yay., 1998.
- al-Attas, Syed Muhammad Naquib. *Islam, Secularism and the Philosophy of the Future*. London: Mansel Pub., 1985.
- al-Attas, Syed Muhammad Naquib. *Prolegomena to the Metaphysics of Islam*. Kuala Lumpur: ISTAC Pub., 2011.
- Baz, İbrahim. "Tasavvuf Dönemi Özellikleri". *Tasavvuf*. Ed. Kadir Özköse. Ankara: Grafiker Yay., 2015.
- Bilim, Cahit Yalçın. *Türkiye'de Çağdaş Eğitim Tarihi*. Eskişehir: Anadolu Üniv. Yay., 2002.
- Burke, Peter. *Avrupa'da Rönesans*. Trc. Uygur Abacı. İstanbul: Literatür, 2003.
- Cebecioğlu, Ethem. *Tasavvuf Terimleri ve Deyimleri Sözlüğü*. İstanbul: Anka Yay., 2004.
- Cevizci, Ahmed. *Felsefe Sözlüğü*. İstanbul: Paradigma Yay., 1999.
- Cilî, Abdülkerim b. İbrahim. *el-İnsânu'l-kâmil fî ma'rifeti'l-evâhir ve'l-evâil*. Ed. Ebu Abdurrahman. Beyrut: Dâru'l-Kutûbu'l-ilmîyye, 2004.
- Curcânî, Ali b. Muhammed Şerif. *Kitâbu't-ta'rifât*. Beyrut: Maktabatu'l-Lubnân, 1985.
- Davies, Norman - Çığman, Burcu. *Avrupa Tarihi*. İstanbul: İmge Kitapevi, 2006.
- Dominique, Urvoy. "Ibn Rushd". *History of Islamic Philosophy*. Ed. Seyyed Hossein Nasr - Oliver Leaman. London: Routledge Pub., 1996.
- Ensârî, Hâce Abdullah. *Tasavvufta Yüz Basamak (İle'makâmât)*. Trc. Abdurrezzak Tek. İstanbul: Emin Yay., 2008.
- Erdoğan, Mehmet. *Fıkıh ve Hukuk Terimleri Sözlüğü*. İstanbul: Ensar Neşr., 2005.
- Erdoğan, Selami. *Sufism in the Context of Modernism: Adab in Naquib al-Attas*. Chicago: Kazi Pub., 2018.
- Erişen, Yavuz. *Eğitim Bilimlerine Giriş*. Ed. Emin Karip. Ankara: Pegem Akd., 2015.
- Ertürk, Ramazan. *Sufî Tecrübenin Epistemolojisi*. Ankara: Fecr Yay., 2004.
- Erzurumî, İbrahim Hakkı - Başar, M. Fuad. *Marifetname*. İstanbul: Alem Yay., 1170.
- Faruki, İsmail. *Islamization of Knowledge*. Virginia: IIIT, 1989.
- Fisher, Barbara. "Exploring Worldviews: A Framework". *Teach (David Parlow Pub)*. 6/1 (2010).
- Gazâlî, Ebu Hamîd b. Muhammed. *Ma'rifatu'l-guds fî mi'râci'l-meâ'rifeti'l-nefs*. Kâhire: Matba'atu'l-Istikâme, t. yok.
- Gazâlî, Ebu Hamîd b. Muhammed. *Mişkâtü'l-envâr*. Ed. Ebu A'lâ Afîfî. Kâhire: Dâru'l-kavmiyye ve Tibâ'a, 1964.

- Gazâlî, Ebu Hamîd b. Muhammed. *Mi'yâru'l-ilm*. Kâhire: Dâru'l-meârif, 1119.
- Gazâlî, Ebu Hamîd b. Muhammed. *Tehâfutu'l-Felâsefe*. Ed. Suleyman Dunya. Kâhire: Dâru'l-maârif, 1972.
- Graudy, Roger - Çileçöp, Kamil Bilgin. *Entegrizm*. İstanbul: Pınar Yay., 2010.
- Grunberk, Teo - Grunberk, David. *Bilim Felsefesi*. Ed. İskender Taşdelen. Eskişehir: Anadolu Üniv. Yay., 2013.
- Gündüz, Mustafa. *Osmanlı Eğitim Mirası*. Ankara: Doğubatu Yay., 2015.
- İbn Arabî, Muhyiddîn Ebû Abdullah. *Fusûsu'l-hikem*. Ed. Ebu A'lâ Afîfî. 4 Cilt. Beyrut: Dâru'l-kitâbî'l-Arabî, t.yok.
- İbn Arabî, Muhyiddîn Ebû Abdullah. *Futûhât-ı Mekkiyye*. Ed. Abdülkadir Cezâirî. 4 Cilt. Mısır: Dâru'l-kutûbî'l-arabiyyeti'l-kubrâ, t.yok.
- İbn Ebu Şeybe, Ebu Bekir. *Kitâbu'l-musennef fi'l-ehâdis ve'l-esâr*. Ed. Hamdi Abdulmecid-i Selefî. Kâhire: Dâru'n-neşir, 1994.
- İbn Sinâ, Ebu Ali b. Abdullah. *Dânişnâme-i alâi*. Ed. Gürbüz Deniz. İstanbul: Yazma Eserler Kurum Bşk., 2013.
- İsfehânî, Ebu Kâsım Hüseyin b. Muhammed - Kiklânî, Muhammed. *el-Mufredât fi Garîbi'l-Kurân*. Lubnan: Dâru'l-Ma'rife, t.yok.
- Kara, İsmail. "Türkiye'de Din ve Modernleşme". *Modernleşme-İslam Dünyası ve Türkiye*. İstanbul: Ensar Neşr., 2002.
- Kâşânî, Abdurrezzak. *İstulâhâtus'-Sûfiyye*. Trc. Abdurrezzak Tek. Bursa: Bursa Akademi Yay., 2014.
- Kılıç, Mahmut Erol. "İbnü'l-Arabî". *TDVİA*. Ankara: Diyanet Yay., 1994.
- Kodaman, Bayram. *Abülhamid Devri Eğitim Sistemi*. Ankara: TTK Yay., 1999.
- Komisyon. "Eğitim". *Türkçe Sözlük*. Ankara: Türk Dil Kurumu Yay., 2011.
- Komisyon. *History of Humanity*. Ed. Peter Burke - Halil İnalçık. 5 Cilt. Routledge: RevSub Edition, 1999.
- Komisyon. *Kültür Tarihi*. Ed. Bahadır Gülmez. Eskişehir: Anadolu Üniv. Yay., 2013.
- Komisyon. "Modern". *Türkçe Sözlük*. Ankara: Türk Dil Kurumu Yay., 2011.
- Komisyon. *Philosophy of Law and Legal Theory*. Ed. Martin P. Golding - A. Edmundson William. Singapore: Black well Pub., 2005.
- Komisyon. "Sistem". *Türkçe Sözlük*. Ankara: Türk Dil Kurumu Yay., 2011.
- Komisyon. "Terbiye". *Türkçe Sözlük*. Ankara: Türk Dil Kurumu Yay., 2011.
- Komisyon. "Türk". *Türkçe Sözlük*. Ankara: Türk Dil Kurumu Yay., 2011.
- Kuntay, Mithat Cemal. *Mehmet Akif*. İstanbul: Timtaş Yay., 1997.
- Kuşeyrî, Ebu Kasım. *Risâle-i Kuşeyrî*. Ed. Mahmud Abdülhalim - Mahmud B. Şerif. Kâhire: Daru's-şâ'ab, 1989.
- Kutub, Seyyid. *İslam Dünyası Görüşü*. Trc. Ali Arslan. İstanbul: Arslan Yay., 1978.
- Lee, Harvey. "Beyon TQM". *Quality in Higher Education (Routle Pub.)*. 2, (1995).

Maguad, Ben A. - Krone, Robert M. *Managing for Quality in Higher Education: A Systems Perspective*. e-book: Ventus Pub., 2012.

Molla Câmî, Nureddin Abdurrahman. *Durretu'l-fâkirah fi tahkik-i mezhebi's-süfîyye ve'l-mutekellimîn ve'l-hukemâ-i'l-mutegaddimîn*. Ed. Sa Nikolasi-rus - Susimani Sisimani. Tahran: y.yok, 1358.

Muhâsibî, Hâris b. Esad. *Akil: Fehmu'l-Kur'ân*. Ed. Huseyn Kuvveli. y.yok: Dâru'l-Fikr, 1981.

Muhâsibî, Hâris b. Esad. *Vesâyâ*. Ed. Muhammed Atâ Addulkâdir. Beyrut: Dâru'l-kitâbu'l-ilmiyye, 1986.

Nablusî, Abdulganî. *Nuhbetu'l-masâlih: Şerh-i'l-tuhfahi'l-mursele*. El Yazmaları Böl., 795: Melik Suud Ün. Ktp.

Naugle, K. David. *Worldview: The History of a Concept*. Michigan: WM. B. Eerdmans Pub., 2002.

Ödekan, Ayla. *Türkiye Tarihi 3-Osmanlı Devleti (1600-1908)*. Ed. Sina Akşin. İstanbul: Cem Yay., 1995.

Öğüt, Salim. "Ehl-i Hadis". *TDVİA*. Ankara: Diyanet Yay., 1994.

Ökten, Sadettin. *Gelenek, Sanat ve Medeniyet*. İstanbul: Sufi Kitap, 2017.

Önder, Mustafa. *Türk Eğitim Tarihi*. Ankara: Anı Yay., 2014.

Özkan, Muzaffer Boydak - Özer, Niyazi - Turhan, Muhammed - Kuzu, İbrahim Yaşar. *Eğitim Bilimine Giriş*. Ed. Muzaffer Boydak Özkan - Yaşar Özdemir Tuncay. Ankara: Asos Yay., 2018.

Partridge, Eric. "Modern". *Origins: A Short Etymological Dictionary of Modern English*. London: Routledge Pub., 2006.

Partridge, Eric. "System". *Origins: A Short Etymological Dictionary of Modern English*. London: Routledge Pub., 2006.

Paund, Roscoe. *An Introduction to the Philosophy of Law*. USA: Yale Univ. Press, 1922.

Polat, Ümit. *Eğitim Bilimlerine Giriş*. Ed. Mücahit Kağan - Sinan Yalçın. Ankara: Pegem Akd., 2017.

Randall, M. Moate - Jane, A. Cox. "Learner-Centered Pedagogy: Considerations for Application in a Didactic Course". *The Professional Counselor*. 3, (2015).

Reddy, Padiga Chandrasekhar. "Nature and Properties of Light and Radiation: Corpuscular Sphere Theory". *IOSR Journal of Applied Physics*. 1, (2016).

Sâbûnî, Muhammed Ali. *Saffetu'l-tefâsir*. 2 Cilt. Kâhire: Nâşîrûne'l-Kâhire, 2001.

Sönmez, Veysel. *Eğitim Felsefesi*. Ankara: Anı Yay., 2014.

Subaşı, Necdet. *Türk Aydınının Din Anlayışı*. İstanbul: Yapı Kredi Yay., 1996.

Şaban, Zekiyuddin. *İslam Hukuk İlminin Esasları*. Trc. İbrahim Kafi Dönmez. Ankara: TDV Yay., 2018.

Taberânî, Süleyman b. Ahmed. *Mu'cemi'l-Kebîr*. Ed. Hamdî b. Abdulmecid Selefî. Kâhire: Dâru'n-neşir, 1994.

Tehânevî, Muhammed Ali. *İstulahâtu'l-funûn ve'l-ulûm*. Beyrut: Mektebetu'l-Lubnân, 1996.

Timur, Taner. *Osmanlı Kimliği*. İstanbul: Hil Yay., 1994.

Tirmizî Hakîm, Ebu Abdullah Muhammed b. Ali. *Beyânu'l-fark bey-ne's-sadr ve'l-kalb ve'l-fuâd ve'l-lub*. Ed. Ahmed Abdurrahim Es-Sâyihi. Kâhire: Merkezu'l-kitâb li'n-neşr, t.yok.

Tunçbilek, Hasan Hüseyin. "İslam'ın Dışındaki Monoteist Düşünce ve İnançlarda Ulûhiyet Anlayışı". *Marifet*. 3, (2013).

Uludağ, Süleyman. *Tasavvuf Terimleri Sözlüğü*. İstanbul: Kabalacı Yay., 2012.

Vidal, Celement. *Wat is een wereldbeeld? (What is a worldview?)*. Leuven: Acco Press, 2008.

Weimer, Maryellen. *Learner-Centered Teaching: Five Key Changes to Practice*. San Francisco: Jossey-Bass Pub., 2002.

Whitfield, Peter. *Batu Biliminin Dönüm Noktaları*. Trc. Serdar Uslu. İstanbul: Küre Yay., 2008.

Yılmaz, Hasan Kamil. *Anahatlarıyla Tasavvuf ve Tarikatlar*. İstanbul: En-sar Neşr., 2004.